

влечет недействительность договора об установлении сервитута.

4. Неотъемлемой частью договора об установлении сервитута является план земельного участка или строения (сооружения), на котором подлежат указанию границы сервитута.

5. В Единый государственный реестр недвижимости вносятся сведения об основании установления сервитута, об условиях использования объекта недвижимости, о плате за сервитут либо об отсутствии таковой, а также о сроке сервитута, если такой срок предусмотрен договором».

Говоря о предложенных изменениях законодательства, можно сказать, что легальное закрепление конструкции договора об установлении сервитута в ГК РФ несомненно предопределено частным характером такого ограниченного вещного права как сервитут, когда в основании его возникновения полагается согласованная воля нескольких субъектов.

Включение в рассматриваемый нами законопроект (с последующим рассмотрением вопроса о его принятии) ст. 301.1 «Договор об установлении сервитута» с указанием на существенные условия и форму такого договора, а также его особенности, явно находится в духе предлагаемых законопроектом позитивных изменений и соответствует общей тенденции развития правового регулирования вещных прав.

Наконец, внесение предложенных изменений, придало бы договорному способу установления сервитута законодательную прочность, которая требуется от него в соответствии с тем, что право, возникающее из такого договора – вещное.

Список литературы

1. Дождев Д.В. Римское частное право: Учебник для вузов. М., 1996. с. 408;
2. Солодова Я.С. Договор об установлении сервитута // Вестник Омского университета. Серия «Право» - 2007. № 4 (13). с. 93;
3. Законопроект № 47538-6 «О внесении изменений в части первую, вторую, третью и четвертую Гражданского кодекса Российской Федерации, а также в отдельные законодательные акты Российской Федерации» // СПС КонсультантПлюс (дата обращения 11.05.2020);
4. Законопроект Федерального закона № 47538-6/5 «О внесении изменений в часть первую Гражданского кодекса РФ» // СПС КонсультантПлюс (дата обращения 11.05.2020);
5. Трофимова Г.А. Правовая сущность вещного договора через призму конструкции договора дарения // Законодательство и экономика. 2015. N 11. С. 43 – 47;
6. Щенникова Л.В. Вещное право: Учебное пособие. – М.: Юристъ, 2006. – с. 142.

ГРНТИ 10.85.01 Загальні питання криміналістики
УДК 43.98

Pletenets V.M.

*candidate of law, associate professor,
associate professor of the department of criminalistics,
forensic medicine and psychiatry of Dnepropetrovsk state
university of internal affairs
(Dnipro, Ukraine)
Orcid <https://orcid.org/0000-0002-3619-8624>*

ADAPTIVE CONDUCT OF AN INVESTIGATOR IN A COUNTER-INVESTIGATIVE ENVIRONMENT

Віктор Миколайович Плетенець

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри криміналістики, судової медицини та психіатрії
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

МОЖЛИВОСТІ АДАПТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ СЛІДЧОГО В УМОВАХ ПРОТИДІЇ РОЗСЛІДУВАННЮ

Summary. The article deals with the adaptive behaviour of the investigator in the context of countering the investigation. It is stated that proper and timely situational awareness entails not only the possibility of having an impact in the form of a problematic investigative situation, but also the cost of resources to address it. The main resources that can be spent in law enforcement in the course of adaptation are time, capacity and resources. These figures require investigators to be prepared to transform the organization of their work in an environment that is resistant to investigation. It is noted that, depending on the intensity of the impact of one of the parties involved, passivity or activity in adapting them to the investigation context is determined. At the same time, the official activity of the investigator presupposes activity in finding evidence about the circumstances of the criminal offence, which cannot be carried out passively. Thus, we can point out that adaptation in a countervailing

environment can be realized through the investigator's active approach to meeting the conditions of the investigation as they arise. Of equal importance in adaptation is the speed at which changes in conditions are detected and the response to them by law enforcement. This provides a great opportunity to make informed, reasoned decisions. The diagnosis of changes necessitates an analysis of their causes, including pressure from the opposing party.

Анотація. Стаття присвячена можливості адаптивної поведінки слідчого в умовах протидії розслідуванню. Правильне та своєчасне орієнтування в обстановці зумовлюють не тільки можливості настання відповідних наслідків у вигляді сформованої за ступенем проблемності слідчої ситуації, а й потребу витрат ресурсів, необхідних для її вирішення. Основними ресурсами, що додатково можуть витрачатися в діяльності правоохоронців в ході адаптації виступають: час, сили та засоби. Наведені відомості обумовлюють необхідність готовності слідчих до трансформації організації своєї діяльності в умовах протидії розслідуванню. У залежності від ступеня інтенсивності впливу однієї із зазначених сторін взаємодії і визначається пасивність чи активність в їх адаптації до умов розслідування. У той же час службова діяльність слідчого передбачає активність в пошуку доказової інформації про обставини кримінального правопорушення, що неможливо реалізувати в пасивній формі. Таким чином можемо наголосити на тому, що адаптація в умовах протидії може бути реалізована шляхом активного підходу слідчого до відповідності тим умовам розслідування, що складаються. Не меншого значення в адаптації мають швидкість виявлення зміни умов та реакції на них з боку правоохоронців. Це надає більші можливості для прийняття виважених, аргументованих рішень. Дагностування змін обумовлює необхідність аналізу їх причин у тому числі на предмет тиску з боку протидіючої сторони.

Key words: *resisting investigation, adaptation, adaptation, investigative environment.*

Ключові слова: *протидія розслідуванню, адаптація, пристосування, умови розслідування.*

Постановка проблеми. Слідчому за родом його діяльності постійно доводиться стикатися зі значною кількістю осіб, утягнутих у сферу кримінального процесу, та ситуаціями розслідування, пов'язаними із ними.

Зміни в поведінці учасників провадження зазвичай є наслідком тиску на них з боку зацікавлених у відповідних результатах осіб, тому мають бути очікуваним, усвідомленим та прогнозованим явищем для правоохоронців. Результати оцінки зазначеного можуть обумовлювати необхідність прийняття організаційно-тактичних рішень, готовність до яких визначається, у тому числі, можливостями слідчого до корегування власних дій в умовах, що змінюються.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню процесів, пов'язаних із адаптацією особи до умов середовища, у галузі психології, соціології, логіки приділялась увага такими дослідниками, як: А. А. Баранова, Л. Завалкевич, А. А. Реан, Т. В. Середа та іншими. Розглядали також у своїх роботах дане питання й такі вчені-криміналісти, як: О. Я. Баєв, Р. С. Белкін, И. А. Возгрін, Т. С. Волчецька, В. К. Гавло, В. О. Коновалова, А. Р. Ратінов, В. Ю. Шепітько та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Однак питання щодо процесів, що відбуваються в умовах протидії розслідуванню, залишилися поза увагою науковців належним чином, що і визначає необхідність розгляду його.

Ціль статі полягає у висвітленні можливостей адаптивної поведінки слідчого в умовах протидії розслідуванню.

Виклад основного матеріалу. Адаптаційна поведінка людини дозволяє їй найкращим чином пристосовуватися до обставин життя [1]. Правильне та своєчасне орієнтування в обстановці зумовлюють не тільки можливості настання

відповідних наслідків у вигляді сформованої за ступенем проблемності слідчої ситуації, а й потребу витрат ресурсів, необхідних для її вирішення.

«Адаптація - це діалектичний, системний процес активного пристосування біосистеми до неадекватних умов середовища, ціною додаткових енергетичних витрат, результатом якого є можливість біосистеми оптимально функціонувати» [2]. Основними ресурсами, що додатково можуть витрачатися в діяльності правоохоронців виступають час, сили та засоби. Не меншого значення в адаптації набуває й готовність слідчих до проявів протидії розслідуванню, котрі фіксуються за більшістю кримінальних проваджень. Так проведене О. Л. Стуліним дослідження показало, що 91% слідчих і прокурорів зустрічалися з випадками протидії розслідуванню в кожній справі, 8% – часто і лише 1% – рідко [3, с. 4]. Наведені відомості обумовлюють необхідність готовності слідчих до трансформації організації своєї діяльності в умовах протидії розслідуванню. При цьому існують декілька типів реалізації адаптаційних процесів у залежності від напрямку спрямованості. Так «назовні» характеризується активним впливом особи на середовище, її освоєння й пристосування до себе. «Усередину» пов'язаний з активною зміною особистістю себе, з корекцією власних соціальних установок і звичних інструментальних поведінкових стереотипів. Це тип активних само зміни та самопристосування до середовища [4].

Наведене дозволяє наголосити на тому, що адаптація передбачає активний підхід слідчого у відповідності тим умовам розслідування, що складаються. Однак існують й інші точки зору вчених, які наголошують на активній та пасивній формах адаптації до умов середовища. Так, на думку С. А. Гришаєвої, пасивна адаптація - це

приспосовування до існуючих умовами при мінімумі власної активності, тобто суб'єкт адаптації, сприймає середу таку, як вона є, і не намагається свідомо впливати на неї. Активна адаптація полягає в перетворенні середовища для досягнення найкращих результатів приспосовування [5, с. 22]. Розгляд зазначеного через призму протидії розслідуванню, дозволяє наголосити про взаємний вплив сторони тиску та слідчого один на одного. У залежності від ступеня інтенсивності впливу однієї із зазначених сторін взаємодії і визначається пасивність чи активність в їх адаптації до умов розслідування. У той же час службова діяльність слідчого передбачає активність у пошуку доказової інформації про обставини кримінального правопорушення, що неможливо реалізувати в пасивній формі.

Подібна ситуація може простежуватися й за умов тиску на учасників розслідування з боку зацікавлених осіб, здолати яку пасивним підходом, на нашу думку, не є можливим.

Ми не виключаємо наявності в діяльності слідчого ситуацій, за яких він може, наприклад, не демонструвати певний час своєї поінформованості фактом перебування провадження в умовах протидії. Зазначене може бути розцінено тактичним ходом у добре спланованій комбінації чи операції. У той же час пасивність унеможливує не тільки контроль власних дій та організацію діяльності, а й подолання проявів протидії розслідуванню. Таким чином, можемо наголосити на тому, що адаптація в умовах протидії може бути реалізована шляхом активного підходу слідчого до відповідності тим умовам розслідування, що складаються.

Наша точка зору підтверджується й думками інших науковців. Так А. А. Реан критерієм розрізнення типів адаптаційного процесу пропонує вважати не «активність-пасивність», а вектор активності, його спрямованість [6]. Наведене дає підстави наголосити на тому, що й подолання проявів протидії передбачає активну форму дій, учаснико-центричного, індивідуального підходу до розпізнання розглядуваних проявів. Адаптацію можна визначити соціально-психологічним процесом, гнучкого поводження без тривалих конфліктів у відповідності до обставин, що формуються та визначають ступінь результативності діяльності правоохоронців. Однак, не всі недоліки в діяльності слідчого варто оцінювати недостатністю навичок та спроможністю до адаптації. Адаптивність та дезадаптивність співробітників правоохоронних органів залежить від значної кількості зовнішніх та внутрішніх факторів.

Важливі для творчого акту інтелектуальні здібності допомагають виконувати наступні функції:

- розпізнавати, визначати і перевизначати проблему або задачу;
- витягати з оточення пов'язану з проблемою інформацію (селективне кодування);

- встановлювати паралелі між різними предметними областями, корисні для розв'язання її проблеми (аналогії, метафори, селективні порівняння);

- перегруповують елементи інформації таким чином, що в нових поєднаннях вони призводять до виникнення нових ідей (селективне комбінування);

- породжувати безліч рішень (дивергентне мислення);

- оцінювати власний прогрес на шляху розв'язання проблеми;

- відходити від початкової ідеї, щоб почати пошук нових шляхів [7].

Застосування слідчим варіативності у поведінці щодо, наприклад, послідовності проведення слідчих (розшукових) дій, тактичних прийомів, демонструють його гнучкість у пошуку шляхів вирішення відповідних ситуацій. Адаптивна гнучкість дозволяє досягати необхідних цілей з урахуванням власних інтересів, особливостей ситуації і включених в неї людей [8]. Причому важливим у врахуванні є не тільки кількісна (чисельність учасників розслідування), а й змістовна їх характеристики (зокрема зайнята позиція в кримінальному провадженні, наявність можливості тиску (у тому числі з використанням владних повноважень), стан зацікавленості в його результатах та здійснювані для цього заходи) тощо.

Гнучкість поведінки (Behavioral flexibility) – спроможність видозмінювати свою поведінку, щоб отримувати або забезпечувати якусь відповідь від іншої людини, спроможність використовувати всі реально можливі варіанти дій [9]. Гнучкість характеризується наявністю різноспрямованих знань та досвіду, умінням приймати обґрунтовано-ризиковані рішення, можливістю сприймати об'єкт із різних точок зору, долати стереотипи, значної кількості варіантів у поведінці, що у спілкуванні з опонентами надасть перевагу та можливість контролю ситуації.

Серйозною перешкодою на шляху до творчого мислення стають прихильність до старих методів розв'язання: схильність до конформізму, страх здатися дурним і смішним, екстравагантним й агресивним; страх помилитися і страх критики; завищена оцінка власних ідей; високий рівень тривожності; психічна і м'язова напруженість [10]. Тому до мінімуму варіантів поведінки, її шаблонність визначатиме відсутність вибору в їх застосуванні з одного боку та формування тих умов, у яких слідчий буде обмежений у засобах розслідування та подолання проявів протидії цій діяльності з іншого.

Адаптивна поведінкова гнучкість дає можливість вибирати одну з п'яти моделей поведінки:

При спонтанній поведінці людина легко висловлює свої почуття й бажання, звільняючи себе від умовностей та отримуючи можливість бути сама собою. Така модель поведінки може сприяти появі нових нестандартних ідей і рішень, виступати в якості надихаючого цінностей, дозволяти

«розрядити» ситуацію і зняти напругу, а також у разі його прояву в керівника скоротити дистанцію між ним і підлеглими.

Пасивна поведінка, як готовність підкорятися зовнішнім обставинам і відсутність будь-яких вольових дій, в окремих ситуаціях може бути використана в якості тактичного ходу або вичікувальної позиції.

Агресивна поведінка може бути ефективною в ситуаціях, коли назріває криза й необхідно взяти контроль у свої руки та досягти результату в мінімальні терміни. Крім того, керівник абсолютно впевнений, що пропонується ним варіант рішення є єдино правильним у ситуації, що склалася.

Наполеглива поведінка проявляється в настійливому досягненні свідомо поставленої мети і відстоюванні своєї позиції, пов'язаною з адекватною аргументацією. Така поведінка ефективна в ситуаціях, коли керівник чітко уявляє свою мету і знає оптимальний спосіб її досягнення. В окремих ситуаціях надмірна наполегливість може переходити в упертість або сприйматися як агресивність.

Адекватна поведінка сприяє самостійному розв'язанню своїх проблем за допомогою оптимального способу міжособистісної взаємодії, дозволяє гнучко вибирати потрібну форму поведінки, відповідно до людей та обставин, у яких діє керівник. Дана модель поведінки дозволяє отримувати більшу віддачу від спілкування з людьми, необхідну підтримку від колег і вибудовувати продуктивні взаємини в колективі, а також сприяє зміцненню авторитету керівника і покращує довіру з боку колег і підлеглих [8].

Не меншого значення в адаптації мають швидкість виявлення зміни умов та реакції на них з боку правоохоронців. Це надає більші можливості для прийняття виважених, аргументованих рішень. Діагностування змін обумовлює необхідність аналізу їх причин, у тому числі на предмет тиску з боку протидіючої сторони.

Таким чином, адаптацію правоохоронців в умовах протидії розслідуванню варто розглядати як активний соціально-психологічний процес власних перетворень (самозмін), обумовлений необхідністю реалізації завдань кримінального провадження.

З іншого боку, потреби в неочікуваних перетвореннях обумовлюють необхідність слідчого швидко адаптуватися та пристосовуватись до умов розслідування, зберігаючи при цьому ініціативу. Водночас, чим більший у слідчого потенціал адаптації до раптових змін, тим більше можливостей позитивного вирішення труднощів, у тому числі подолання протидії розслідуванню, що виникають у кримінальному провадженні.

Висновки та пропозиції. Отже, можемо наголосити на тому, що адаптація передбачає активність у досягненні слідчим відповідності умовам, що формуються в ході розслідування.

Адаптація в умовах протидії розслідуванню може стати запорукою успіху її подолання з одного

боку та успішного розслідування – з іншого. Правильне та своєчасне орієнтування в обстановці зумовлюють не тільки можливості настання відповідних наслідків у вигляді сформованої слідчої ситуації за ступенем її проблемності, а мінімізують необхідність витрат часу, сил та засобів на її вирішення.

Адаптацію правоохоронців в умовах протидії розслідуванню варто розглядати як активний соціально-психологічний процес власних перетворень (самозмін), обумовлений необхідністю реалізації завдань кримінального провадження.

Здійснений аналіз визначення можливостей адаптивної поведінки слідчого в умовах протидії розслідуванню не є вичерпним, що обумовлює необхідність приділення йому більш ґрунтовної уваги в подальших наших дослідженнях.

Список літератури:

1. Психологический словарь
URL: <https://www.psyoffice.ru/3-0-kat1-2032.htm>
(дата звернення 19.06.2020).
2. Середя Т. В. Коммуникационная среда социальной адаптации и реабилитации. Монография. – Саранск; 1997 [Sereda T. V. Communication environment for social adaptation and rehabilitation. Monograph. Saransk; 1997. . (In Russ).]
3. Стулин О.Л. Тактические основы преодоления умышленного противодействия расследованию преступлений: дис....канд. юрид. наук. Санкт-Петербург; 1998. [Stulin O.L. Tactical bases of overcoming of intentional counteraction to investigation of crimes]. Candidate's thesis. Saint Petersburg; 1998. (in Russ).]
4. Баранова А. А. Стрессоустойчивость в структуре личности и деятельности учителей высокого и низкого профессионального мастерства, Автореф. Канд. Дисс. – Ижевск; 1995 [Baranova A. A. Stress resistance in the structure of the personality and activities of teachers with high and low professional skills Extended abstract of candidate's thesis Izhevsk; 1995 (in Russ).].
5. Гришаева С.А. Социально-психологическая модель адаптации русскоязычных мигрантов из стран ближнего зарубежья: Дис. канд. психол. наук. – Москва 2004. [Grishaeva S.A. Socio-psychological model of adaptation of Russian-speaking migrants from countries in the near abroad. Candidate's thesis . Moscow; 2004 (in Russ.).].
6. Реан А. А. Психология личности. Социализация, поведение, общение. - М.: Прайм - ЕВРОЗНАК, 2004. с. 146. [Rean A. A. Personal psychology. Socialization, behavior, communication. Praym-EVROZNAK. . Moscow; 2004. (In Russ).]
7. Любарт Т. Психология креативности/ Любарт Тодд // Издательство: Когито-Центр; 2003 [Ljubart T. Creative psychology Izdatel'stvo: Kogito-Centr; 2003(In Russ).].
URL: https://books.google.com.ua/books/about/Психология_креативно.html?id=76FUDwAAQBAJ&printsec=frontcover&source=kp_read_button&redir_e

sc=y#v=onepage&q&f=false (дата звернення 25.06.2020)

8. Персональная гибкость руководителя [Managerial flexibility (In Russ).] URL: <http://4izmerenie.com/masterskaya/flexibility> (дата звернення 21.06.2020)

9. Завалкевич Л. Психология эффективного менеджера. Гибкость. Эффективное управление Книга 2. Субъект управления / Леонард Завалкевич // [Zavalkevich L. Psychology of Effective Manager.

Flexibility. Effective Management Book 2. Subject (In Russ).]. URL: https://dom-knig.com/read_318085-1 ((дата звернення 21.06.2020)

10. Типы и виды мышления. Индивидуальные особенности мышления [Types and types of thinking. Individual features of thinking (In Russ).]. URL: <http://www.soulpsyhology.ru/soulps-831-2.html> (дата звернення 23.06.2020)
